

ЗОРИЙ Ярослав

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

<https://orcid.org/0000-0003-4397-764X>y.zoriy@chnu.edu.ua**БОГАТИРЕЦЬ Віктор**

Опорний заклад Острицький ліцей, Чернівецька область

<https://orcid.org/0009-0001-7797-9400>bohattyrets.viktor@gmail.com**ВАЖЛИВІСТЬ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ЯК ЕЛЕМЕНТА ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ ШКОЛЯРІВ ДО МАЙБУТНЬОЇ ВІЙСЬКОВОЇ СЛУЖБИ**

У статті досліджено ключові аспекти необхідності та важливості формування фізичних якостей у школярів закладів загальної середньої освіти України (далі – ЗЗСО) як складника їхньої потенційної готовності до майбутньої військової служби та захисту незалежності і територіальної цілісності своєї держави. Зроблено акцент на суттєвій ролі мотивації учнів до занять різними видами рухової активності на заняттях з фізичної культури та у позаурочний час. Зазначено, що ця робота буде ефективною за умов створення в ЗЗСО середовища, де рухова активність буде для школярів – цікавою, корисною і доступною, що, в свою чергу може бути забезпечено спільними організаційними зусиллями районних управлінь освіти, молоді і спорту; керівництва Територіальних громад; адміністрацій ЗЗСО, а також відданою і наполегливою навчально-виховною діяльністю вчителів фізичної культури шкіл, гімназій та ліцеїв.

Ключові слова: формування готовності, військова служба, військово-патріотичне виховання, заклад загальної середньої освіти, фізична культура, Україна.

<https://doi.org/10.31891/pcs.2025.4.7>**1. ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ**

Формування у школярів готовності до військової служби та захисту своєї держави стало критично важливим аспектом освітнього процесу в умовах збройної агресії росії проти України. Сьогодні питання національної безпеки та оборони не можуть ігноруватися, а фізична підготовка є одним із ключових елементів готовності до майбутньої військової служби [6]. Концепція національно-патріотичного виховання в системі освіти України, затверджена наказом МОНУ №527 від 6.06.2022, висуває завдання формування у молоді стійких національно-патріотичних поглядів, а також фізичної готовності до захисту України. Важливо в цій діяльності враховувати приклади позитивного досвіду країн-партнерів України, хоча за роки протистояння з агресивною державою-сусідом, наші фахівці у різноманітних аспектах, дотичних до війни, самі можуть ділитися досвідом успішної і, головне – ефективної професійної діяльності [9].

Фізична культура є одним з найважливіших елементів у системі

підготовки школярів до майбутньої військової служби. Вона не лише зміцнює фізичне здоров'я, але й формує необхідні психологічні та особистісні якості, які є ключовими для успішного виконання військових обов'язків.

Дослідження проводилося відповідно до Теми науково-дослідної роботи Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича «Активна нація: сучасна модель підвищення рівня рухової активності школярів як стратегічний елемент обороноздатності держави» (2024–2026 рр.). Номер державної реєстрації: 0124U000877.

2. АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ

Аналіз історичних та педагогічних літературних джерел засвідчує наявність зацікавлення науковців України щодо вивчення педагогічного досвіду початкової військової та фізичної підготовки школярів в системі освіти України та провідних країн світу. Розглядалася низка напрямів цієї проблематики: аналіз змісту фізичного виховання учнівської молоді в різні періоди державотворення та його взаємозв'язок з військовою підготовкою (Е. Вільчковський,

Н. Гнесь, О. Цибанюк, О. Янкович та ін.); формування внутрішньої мотивації учнів до фізкультурно-спортивної діяльності. (Я. Галан, В. Марчик, О. Порохненко); форми, методи та засоби фізичної та військово-прикладної підготовки учнів ЗЗСО та студентів ЗВО (Л. Нечипоренко, Я. Олексієнко, В. Чабаненко).

Питання військово-патріотичного та фізичного виховання учнівської молоді має глибоке історико-педагогічне підґрунтя в системі освіти України. Аналіз літературних джерел свідчить, що упродовж останніх десятиліть у наукових дослідженнях і державній політиці відбувалася поступова еволюція розуміння ролі фізичної культури як базового елементу формування готовності школярів до майбутньої військової служби.

Ще на початку 2000-х рр. науковці доводили необхідність виховання волевих якостей у школярів середнього віку через систематичні заняття фізичною культурою. Педагогічний досвід цього періоду свідчив про тісний взаємозв'язок між розвитком фізичних якостей, формуванням витривалості, самодисципліни та готовністю до виконання завдань підвищеної складності. Цей напрям став теоретичним підґрунтям для подальших досліджень фізичної підготовленості як елемента військової готовності [1].

Із середини 2010-х років військово-патріотичне виховання набуло ознак державного пріоритету. У нормативно-правовому полі були прийняті низка документів, що заклали основи організації базової військової підготовки молоді. Зокрема, Постанова Кабінету Міністрів України № 845 від 17.10.2018 р. «Деякі питання дитячо-юнацького військово-патріотичного виховання» визначила механізми реалізації відповідних програм у закладах освіти та позашкільних структурах. Накази МОН №641 (2015 р., ред. 2019 р.) і №527 (2022 р.) деталізували зміст навчальних програм із предмета «Захист України» та інтегрували питання фізичної готовності, надання домедичної допомоги, орієнтування на місцевості, командної роботи та лідерства.

Новий етап розбудови системи військово-патріотичного виховання визначила Постанова КМУ №734 від 21.06.2024 р., якою затверджено Порядок проведення базової загальновійськової підготовки громадян

України, які здобувають освіту. Вона закріпила державний курс на системність фізичної, психологічної й моральної підготовки майбутніх захисників у межах освітнього процесу.

Сучасні наукові дослідження [3; 6] обґрунтовують стратегічну важливість підвищення рівня рухової активності школярів як чинника зміцнення психофізичного стану, стійкості до стресу, формування мотивації до військової служби. Автори доводять, що заняття фізичною культурою сприяють розвитку таких якостей, як сила волі, рішучість, відповідальність, уміння діяти в екстремальних умовах. Отже, фізична культура виступає не лише як засіб фізичного розвитку, а й як педагогічна технологія формування психологічної готовності до захисту Батьківщини.

Порівняльні аналітичні матеріали [2]; (Bohatyrets & Zoriy, 2016) свідчать, що у провідних країнах НАТО військово-патріотичне виховання реалізується через розгалужену мережу позашкільних і громадських організацій (кадетські школи, молодіжні військові клуби, вибіркові курси). Основними принципами є добровільність участі, поєднання фізичної, морально-етичної та громадянської підготовки, акцент на лідерстві, комунікації, командній взаємодії. У більшості країн (США, Великобританія, Польща, Канада) підготовка молоді здійснюється у співпраці державних і громадських структур, що забезпечує безперервність виховного впливу – від школи до університету або військових формувань.

В Україні така модель лише формується, проте суспільний запит на підвищення рівня фізичної культури та оборонної готовності населення постійно зростає. Це створює передумови для інтеграції військово-прикладних елементів у програми фізичного виховання [14].

Таким чином, аналіз літературних джерел показує, що фізична культура виступає потужним чинником формування готовності школярів до військової служби. Вона забезпечує розвиток базових фізичних якостей, психологічної витривалості, соціальної згуртованості, лідерських рис. Однак для підвищення ефективності процесу необхідно здійснити комплексні емпіричні дослідження, що поєднують педагогічні, психологічні та фізіологічні вимірювання. Це

дозволить не тільки виявити найбільш дієві методики та програми фізичної підготовки, але й оптимізувати підходи до формування цілісної системи військово-патріотичного виховання молоді. В результаті, такі дослідження сприятимуть створенню більш науково обґрунтованих і адаптованих до сучасних реалій підходів, що здатні ефективно готувати майбутніх захисників України як з фізичної, так і з психологічної точки зору. Це, у свою чергу, сприятиме формуванню висококваліфікованого, мотивованого та патріотично орієнтованого молодого покоління, здатного відповідально виконувати військові обов'язки та захищати незалежність країни.

Результати проведеного теоретичного аналізу й методологічного обґрунтування дали змогу визначити, що формування готовності учнів закладів загальної середньої освіти до майбутньої військової служби та захисту України є складним багатокомпонентним процесом, який передбачає цілеспрямоване поєднання фізичного, морально-вольового, патріотичного й громадянського виховання. Засоби фізичної культури виступають дієвим педагогічним інструментом у цьому процесі, оскільки забезпечують розвиток фізичної витривалості, дисциплінованості, командної взаємодії та стійкості до стресових ситуацій.

3. ВИДІЛЕННЯ НЕВИРІШЕНИХ РАНІШЕ ЧАСТИН ЗАГАЛЬНОЇ ПРОБЛЕМИ, КОТРИМ ПРИСВЯЧУЄТЬСЯ СТАТТЯ

Незважаючи на наявність наукових досліджень, присвячених військовій підготовці, патріотичному, фізичному вихованню та мотивації, проблема формування мотивації допризовників до військової служби у зазначених вище аспектах залишається недостатньо вивченою та систематизованою, особливо у контексті сучасних викликів повномасштабної війни. Це підкреслює актуальність подальших досліджень у цій сфері, оскільки без глибокого розуміння та системного підходу до мотиваційних процесів важко ефективно формувати свідоме й стійке прагнення до військової служби серед молоді.

У перспективі доцільним є розробка інтегрованої моделі формування мотивації учнів старших класів ЗЗСО, яка б системно

поєднувала фізичну культуру як засіб розвитку цілеспрямованості, сили, витривалості, дисципліни та віри в себе, із військово-патріотичним вихованням, що сприятиме формуванню глибоких цінностей, відповідальності та усвідомленого розуміння високоякісної мети військової служби. Така модель дозволить створити цілісну систему виховання, яка не лише підвищить рівень фізичної підготовки та мотивації молоді, але й сформує їхню особистість у контексті патріотичної відповідальності та громадянської свідомості. Це стане важливим внеском у зміцнення обороноздатності держави, формуючи нове покоління захисників України з міцною фізичною, моральною та духовною основою.

4. ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Метою статті є дослідження умов і особливостей формування готовності учнів закладів загальної середньої освіти до майбутньої військової служби й захисту України засобами фізичної культури.

5. ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ З ПОВНИМ ОБґРУНТУВАННЯМ ОТРИМАНИХ НАУКОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ

Проблема фізичної підготовки молоді до захисту Батьківщини є актуальною і постійно досліджується в умовах сьогодення. Аналіз науково-методичної літератури свідчить, що фізичний стан молоді, яка поповнює склад Збройних Сил України, все ще не має стійкої тенденції до покращення за показниками здоров'я та фізичної підготовленості. Це зумовлює необхідність посилення уваги до фізичної культури як важливого чинника формування готовності школярів до майбутньої військової служби.

Низка дослідників, зокрема В. Грибан, М. Зубалій, П. Ігнатенко та інші, наголошують, що фізичне виховання та спорт є одними з найбільш важливих складових становлення та розвитку патріотичної свідомості та почуттів особистості, а також підготовки людини до оборони. Зазначено, що педагогам слід формувати в учнів якісну фізичну підготовленість та виховувати готовність до захисту України як ціннісно-мотиваційну придатність до військово-патріотичної діяльності.

Військово-патріотичне виховання школярів здійснюється, насамперед, у процесі навчання в школі, де закладається фундамент знань, формуються світогляд та національна самосвідомість. Дослідження підтверджують, що фізична підготовка та військово-патріотичне виховання молоді потребують системного підходу та відповідних організаційних зусиль на різних рівнях. Актуальні проблеми фізичного розвитку сучасної молоді в період воєнного стану висвітлюються в багатьох наукових працях.

Актуальність дослідження, присвяченого ролі фізичної культури у підготовці молоді до майбутньої військової служби, зумовлена сучасними викликами, що постають перед Україною у сфері національної безпеки та оборони. За даними Міністерства оборони України, рівень фізичної підготовки молоді є однією з ключових складових боєздатності майбутніх військових. Недостатній рівень фізичної активності серед молоді може негативно впливати на її здатність ефективно виконувати військові обов'язки, що особливо актуально у контексті сучасних військових викликів.

Наукові дослідження підтверджують, що фізична підготовка і мотивація учнів до занять фізичною культурою безпосередньо впливають на їхню готовність до військової служби. Відповідно до концепції «професійної придатності» молоді, фізична підготовка є важливою складовою формування психологічної та фізичної здатності до виконання військових обов'язків. Враховуючи сучасні тенденції у сфері освіти, важливо забезпечити системну роботу щодо мотивації школярів до занять фізичною культурою, що у свою чергу сприятиме формуванню їхньої потенційної військової готовності.

З огляду на вищезазначене, дослідження ролі фізичної культури у підготовці молоді до військової служби є актуальним і необхідним для розробки ефективних стратегій виховання та освіти, що відповідають сучасним викликам і забезпечують національну безпеку України.

По-перше, військово-політичні виклики та воєнна ситуація визначають пріоритетність формування кадрового резерву та підготовки молоді до захисту Батьківщини. Реалії тривалої війни підсилюють необхідність зміцнення фізичної готовності молодих

людей, адже фізична підготовка є фундаментом військової здатності. Крім того, активне реформування системи військової освіти, яке проходить у країні, зокрема орієнтоване на гармонізацію з міжнародними стандартами, зокрема НАТО, вимагає переосмислення підходів до підготовки майбутніх військовослужбовців ще на рівні шкільної освіти. Це сприяє створенню більш мобільної та ефективної системи військової підготовки, здатної відповідати сучасним викликам.

По-друге, у контексті цих викликів важливо враховувати освітні та педагогічні трансформації. Запровадження початкової загальної військової підготовки в закладах освіти з 2024 року підкреслює державний пріоритет у формуванні військової свідомості та фізичної готовності молоді ще з раннього віку. Це вимагає від педагогічної та наукової спільноти розробки нових методик, які ефективно поєднують фізичну культуру з військовою підготовкою у системі шкільної освіти. Тільки так можна забезпечити поступовий перехід до більш високого рівня військової підготовки молоді та формування справжніх громадян, здатних захищати свою країну.

Формування особистісних якостей та зміни у вимогах до фізичної підготовки молоді у контексті військово-патріотичного виховання

Сучасні дослідження підтверджують, що фізична підготовка відіграє ключову роль у формуванні психологічної стійкості, вольових якостей, витривалості та інших особистісних рис, необхідних для ефективного виконання військових обов'язків. Це підкреслює актуальність поглибленого вивчення психолого-педагогічних аспектів впливу фізичної культури на формування особистості майбутніх захисників України, з особливою увагою до усвідомленої готовності школярів до збройного захисту незалежності та територіальної цілісності країни.

У сучасних умовах особливої ваги набуває вдосконалення системи фізичної підготовки молоді відповідно до нових військових реалій. Військово-прикладний спорт відкриває широкі можливості для розвитку практичних навичок і формування функціональних резервів організму. Інтеграція окремих елементів військово-

прикладних видів спорту у шкільні програми дозволяє підвищити рівень фізичної підготовки та забезпечити більш ефективну підготовку майбутніх захисників. Наукові дослідження у цій сфері є важливими для оптимізації навчально-виховного процесу, що сприятиме підвищенню рівня бойової готовності молоді.

Особливої актуальності набуває підготовка у умовах екстремальних ситуацій, що імітують реальні бойові обставини. Враховуючи сучасну військову реальність, необхідно сприяти розвитку у старшокласників оперативної кмітливості та стійкості до стресових навантажень через вправи, що включають подолання перешкод, воєнізовані естафети та інші складні фізичні вправи. Такий підхід дозволить формувати навички швидкого реагування, витривалості та психологічної стійкості – ключових компонентів військової підготовки у сучасних умовах.

Соціальний та патріотичний аспект фізичної культури є невід'ємною складовою військово-патріотичного виховання молоді. Спорт та фізичні вправи сприяють формуванню національної свідомості, підвищенню патріотичних почуттів і громадянської відповідальності. Водночас, для забезпечення ефективності військово-патріотичного виховання необхідно здійснювати об'єктивну оцінку існуючих програм фізичної підготовки. Аналіз результатів рівня фізичної готовності випускників шкіл виявляє, що сучасний рівень фізичної підготовки не завжди відповідає високим вимогам військової служби. Це підкреслює потребу у системних заходах щодо вдосконалення педагогічних підходів та програм підготовки молоді до військової служби, які враховували б сучасні виклики і стандарти.

Крім окреслених вище ключових контекстних чинників щодо ролі фізичної культури у підготовці молоді до майбутньої військової служби, варто звернути увагу на декілька важливих аспектів, напряму дотичних до тематики нашої статті:

Фізичний аспект, що передбачає:

- зміцнення здоров'я: регулярні заняття фізичною культурою сприяють загальному зміцненню організму, підвищують рівень фізичного розвитку, витривалість та опірність

до захворювань. Це є основою для подальших військових навантажень;

- витривалість та сила: уроки фізкультури допомагають розвивати основні фізичні якості: силу, швидкість, спритність та витривалість. Ці якості безпосередньо впливають на маневреність і ефективність дій майбутнього військовослужбовця на полі бою та під час виконання навчально-бойових завдань;

- військово-прикладна підготовка: фізична культура включає елементи військово-прикладної підготовки, такі як подолання перешкод, метання, комбіновані естафети, біг з обтяженнями. Це дозволяє майбутнім воїнам звикати до специфічних фізичних навантажень, з якими їм доведеться стикнутися під час проходження військової служби;

- адаптація: заняття спортом допомагають прискорити адаптацію до умов військової служби, що вимагає високої фізичної готовності та здатності витримувати значні навантаження в стресових ситуаціях.

Психологічний аспект

Морально-психологічна стійкість: Заняття спортом і фізичними вправами виховують волеві якості, цілеспрямованість та здатність долати труднощі. Це формує морально-психологічну стійкість, яка є критично важливою в умовах сучасних бойових дій.

Координація та оперативність мислення: Деякі види військово-прикладних фізичних вправ, наприклад, елементи рукопашного бою, сприяють розвитку мобільності та оперативності мислення, що є необхідним для швидкого реагування на зміну бойових обставин.

Свідоме виконання обов'язків: Фізична підготовка формує дисциплінованість, відповідальність та вміння діяти в команді. Це допомагає школярам усвідомити важливість колективних дій і підготовки до захисту своєї країни.

Організаційний та патріотичний аспект

Військово-патріотичне виховання: Фізична культура є важливим інструментом патріотичного виховання. Спортивні змагання, походи місцями бойової слави, введення у систему волонтерства та інші заходи можуть бути використані для формування у молоді почуття патріотизму та

усвідомленої готовності захищати Батьківщину.

Комплексний підхід: Поєднання фізичної підготовки з іншими аспектами патріотичного виховання, такими як вивчення історії своєї держави та її культурних цінностей, створює комплексний підхід до формування всебічно розвиненої особистості громадянина-патріота.

Реалізація на державному рівні: З 2024 року в Україні запроваджено початкову загальновійськову підготовку для старшокласників, що підкреслює державне значення фізичної та військової підготовки у школах.

Отже, враховуючи сучасні виклики та тенденції у сфері військово-патріотичного виховання, дослідження ролі фізичної культури у підготовці молоді до майбутньої військової служби є надзвичайно актуальним і цінним. Результати нашого дослідження підтверджують важливість системного підходу до формування фізичної та психологічної готовності молоді, а також розробки нових педагогічних методик, які враховують сучасні військові стандарти та потреби. Подальша імплементація запропонованих інноваційних підходів у навчально-виховний процес сприятиме підвищенню рівня фізичної підготовки молодого покоління, їхній патріотичній свідомості та здатності захищати незалежність і цілісність України у сучасних умовах. Таким чином, результати дослідження мають практичне значення для удосконалення системи військово-патріотичного виховання і підготовки молоді, що є ключовим фактором зміцнення національної безпеки країни.

6. ВИСНОВКИ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМКУ

На підставі аналізу наукових джерел та сучасних реалій, можна зробити наступні висновки:

Формування мотивації школярів до військової служби та готовності до фізичних навантажень в Україні є багатокомпонентним процесом, що вимагає комплексного підходу. Дослідження вказує на кілька ключових аспектів, які впливають на ефективність цього процесу:

Фізична культура є ключовим елементом формування готовності школярів до військової служби, оскільки забезпечує не лише фізичну витривалість, а й психологічну стійкість, дисципліну та здатність до самоконтролю в екстремальних умовах.

Впровадження навчального предмета «Захист України» на третьому рівні старшої школи передбачає інтеграцію фізичної підготовки як невід'ємної складової початкової загальновійськової підготовки, що сприяє формуванню боєздатності та професійної військової придатності.

Фізична підготовка спрямована на розвиток основних фізичних якостей – сили, витривалості, швидкості, спритності, які є життєво важливими для успішного виконання військових обов'язків.

Система фізичного виховання має бути спрямована на формування загальної та спеціальної професійно-прикладної підготовленості, що забезпечує збереження працездатності, психофізичної витривалості та готовності до дій у складних умовах бойової діяльності.

Комплексний підхід, що поєднує національно-патріотичне виховання, фізичну культуру та практичну військову підготовку, є ефективним засобом формування мотивації та ціннісного ставлення до захисту Батьківщини.

Разом з тим, формування мотивації допризовників має ґрунтуватися на ціннісно-смісловій спрямованості особистості, яка включає емоційно-вольову, військово-професійну та мотиваційну готовність. Ці компоненти взаємопов'язані і забезпечують психологічну стійкість та ефективність у майбутній службі.

Установлено, що фізична культура має значний потенціал у забезпеченні цілісного розвитку особистості школяра – від формування фізичної дієздатності до розвитку психологічної стійкості, громадянської відповідальності та патріотичних переконань, які є базовими для готовності до захисту держави.

Отже, для підвищення мотивації до військової служби необхідно: забезпечити матеріально-технічну базу шкіл для реалізації практичної складової навчання на уроках «Фізкультури» та «Захисту України»; залучати ветеранів, учасників бойових дій як наставників та менторів; популяризувати

здоровий спосіб життя як невід'ємну частину військової та фізичної культури.

У розрізі подальшого вивчення проблеми формування готовності школярів до майбутньої військової служби засобами фізичної культури доцільно зосередити увагу на розробленні концептуальних засад інтеграції військово-патріотичного виховання у зміст загальної середньої освіти. Перспективним напрямом є удосконалення теоретичних моделей поєднання фізичної, морально-вольової та громадянсько-патріотичної підготовки учнів у єдину систему виховного впливу, що забезпечує формування цілісної готовності до захисту Батьківщини. Необхідним є також уточнення понятійно-категоріального апарату дослідження, зокрема визначення сутності таких феноменів, як «готовність до військової служби», «військово-прикладна компетентність», «патріотична спрямованість фізичного виховання».

Особливої актуальності набуває аналіз зарубіжного досвіду військово-патріотичного виховання молоді в країнах Європейського Союзу, США, Канаді та Японії, з подальшою адаптацією найефективніших підходів до українських соціокультурних реалій. Це

дозволить не лише збагачувати наукові уявлення про роль фізичної культури у формуванні патріотичної свідомості, а й розробляти практичні рекомендації для педагогів щодо використання засобів рухової активності для виховання патріотизму, лідерства, колективної взаємодії та стресостійкості учнів.

Доцільним є також міждисциплінарний аналіз взаємозв'язку між фізичною культурою, національно-патріотичним вихованням і громадянською освітою, що дозволить поглибити наукові уявлення про роль освітнього середовища у зміцненні обороноздатності держави. Подальші теоретико-аналітичні пошуки мають бути спрямовані на створення педагогічної моделі розвитку фізичної культури школярів як базового чинника формування готовності до військової служби, із урахуванням вікових, регіональних та соціальних особливостей сучасного українського учнівства. Це сприятиме не лише підвищенню ефективності військово-патріотичного виховання у системі загальної середньої освіти, а й зміцненню національної безпеки та обороноздатності країни.

Література

1. Артюшенко, А. О. (2003). Виховання вольових якостей в учнів середнього шкільного віку в процесі занять фізичною культурою. (Автореф. дис. канд. пед. наук). Інститут проблем виховання АПН України, Київ.
2. Військове виховання юнацтва у країнах НАТО. А що в Україні? Військове виховання юнацтва у країнах НАТО. А що в Україні? – (rpr.org.ua) // 22.06.2020 <https://rpr.org.ua/news/viys-kove-vykhovannia-iunatstva-u-krainakh-nato-a-shcho-v-ukraini/>
3. Галан, Я., & Зорій, Я. (2024). Стратегічні напрями зміцнення психофізичного стану школярів через підвищення рівня рухової активності в умовах соціальних змін та воєнного стану. *Physical culture and sport: scientific perspective*, 1(1), 241–246. <https://doi.org/10.31891/pcs.2024.1.37>
4. Грибан В. Г. Фізична активність – важливий чинник міцного здоров'я та довголіття юристів // Сучасні тенденції та перспективи розвитку фізичної підготовки та спорту у секторі безпеки і оборони України : зб. матеріалів тез Всеукр. наук.-практ. конф. (Київ, 16 грудня 2022 р.). Київ : НУОУ, 2022. С. 19.
5. Деякі питання дитячо-юнацького військово-патріотичного виховання // Постанова Кабінету Міністрів України від 17 жовтня 2018 р. № 845 // <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/845-2018-п#n10>
6. Зорій, Я. (2024). Умови й особливості формування мотивації у школярів до майбутньої військової служби та готовності до значних фізичних навантажень. *Physical culture and sport: scientific perspective*, (3), 44–50. <https://doi.org/10.31891/pcs.2024.3.7>
7. Зубалій М. Д. Форми військово-патріотичного виховання допризовної молоді // Наукові записки НПУ ім. М. П. Драгоманова. Серія: Педагогічні науки. 2017. № 137. С. 34-39.
8. Єдинак Г. А. Фізична підготовка учнів військових ліцеїв : [монографія]. Луцьк : Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2022. 43–51 с.
9. Наказ Міністерства освіти і науки від 6.06.2022, №527 <https://nus.org.ua/wp-content/uploads/2022/06/62a0421e24258666156501.pdf>
10. Наказ Міністерства освіти і науки № 641 від 16.06.2015 р. у редакції наказу МОН України від 29.07.2019 N 1038) <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0641729-15#Text>
11. Нечипоренко Л. А., Олексієнко Я. І., Шахматов В. А. та ін. Фізичне виховання та військово-прикладна підготовка молоді до військової служби в Збройних Силах України : [навч.-метод. посіб.]. Черкаси : ЧНУ ім. Б. Хмельницького, 2017. 216 с.

12. Порядок проведення базової загальної військової підготовки громадян України, які здобувають вищу освіту, та поліцейських / Постанова КМУ від 21 червня 2024 р. № 734 // <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/734-2024-%D0%BF#n11>
13. Суспільний запит на фізичну культуру. (2016). *Physical Education, Sport and Health Culture in Modern Society*, 4(20), 30-34. <https://sport.vnu.edu.ua/index.php/sport/article/view/569>
14. Фізична підготовка та військово-патріотичне виховання молоді: стан, проблеми та перспективи розвитку: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (Вінниця, 18 травня 2023 р.). Вінниця : ВДПУ ім. М. Коцюбинського, 2023.
15. Valentyna Bohatyrets, Yaroslav Zoriy *Ante Portas – Security Studies* No 2(7)/2016: Territorial Defence and its role in the contemporary security systems // 2/2016 | ANTE PORTAS Security Studies

References

1. Artiushenko, A. O. (2003). *Vykhovannia volovykh yakosti v uchniv serednoho shkilnoho viku v protsesi zaniat fizychnoiu kulturoiu*. (Avtoref. dys. kand. ped. nauk). Instytut problem vykhovannia APN Ukrainy, Kyiv.
2. Viiskove vykhovannia yunatstva u krainakh NATO. A shcho v Ukraini? Viiskove vykhovannia yunatstva u krainakh NATO. A shcho v Ukraini? – (rpr.org.ua) // 22.06.2020 <https://rpr.org.ua/news/viys-kove-vykhovannia-iunatstva-u-krainakh-nato-a-shcho-v-ukraini/>
3. Halan, Ya., & Zorii, Ya. (2024). Stratehichni napriamy zmitsnennia psykhofizychnoho stanu shkolariv cherez pidvyshechennia rinvia rukhovoï aktivnosti v umovakh sotsialnykh zmin ta voïennoho stanu. *Physical culture and sport: scientific perspective*, 1(1), 241–246. <https://doi.org/10.31891/pcs.2024.1.37>
4. Deïaki pytannia dytiachy-yunatskoho viiskovo-patriotychnoho vykhovannia // Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 17 zhovtnia 2018 r. № 845 // <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/845-2018-п#n10>
5. Zorii, Ya. (2024). Umovy y osoblyvosti formuvannia motyvatsii u shkolariv do maibutnoi viiskovoï sluzhby ta hotovnosti do znachnykh fizychnykh navantazhen. *Physical culture and sport: scientific perspective*, (3), 44–50. <https://doi.org/10.31891/pcs.2024.3.7>
6. Nakaz Ministerstva osvity i nauky vid 6.06.2022, №527 <https://nus.org.ua/wp-content/uploads/2022/06/62a0421e24258666156501.pdf>
7. Nakaz Ministerstva osvity i nauky № 641 vid 16.06.2015 r. u redaktsii nakazu MON Ukrainy vid 29.07.2019 N 1038) <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0641729-15#Text>
8. Poriadok provedennia bazovoi zahalnoviiskovoï pidhotovky hromadian Ukrainy, yaki zdobuvaiut vyshchu osvitu, ta politseïskykh / Postanova KМУ vid 21 chervnia 2024 r. № 734 // <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/734-2024-%D0%BF#n11>
9. Suspilnyi zapyt na fizychnu kulturu. (2016). *Physical Education, Sport and Health Culture in Modern Society*, 4(20), 30-34. <https://sport.vnu.edu.ua/index.php/sport/article/view/569>
10. Valentyna Bohatyrets, Yaroslav Zoriy *Ante Portas – Security Studies* No 2(7)/2016: Territorial Defence and its role in the contemporary security systems // 2/2016 | ANTE PORTAS Security Studies
11. 7. Pidhotovka do sluzhby v Izraili. Dokladno pro te, yakiy dosvid varto pereiniaty Ukraini // Dzerkalo tyzhnia. 02 travnia, 2024 <https://zn.ua/ukr/WORLD/pidhotovka-do-sluzhbi-v-izrajili-dokladno-pro-te-jakij-dosvid-varto-pereinjati-ukrajini.html>
12. Poriadok provedennia bazovoi zahalnoviiskovoï pidhotovky hromadian Ukrainy, yaki zdobuvaiut vyshchu osvitu, ta politseïskykh / Postanova KМУ vid 21 chervnia 2024 r. № 734 // <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/734-2024-%D0%BF#n11>
13. Suspilnyi zapyt na fizychnu kulturu. (2016). *Physical Education, Sport and Health Culture in Modern Society*, 4(20), 30-34. <https://sport.vnu.edu.ua/index.php/sport/article/view/569>
14. Fizychna pidhotovka ta viiskovo-patriotychno vykhovannia molodi: stan, problemy ta perspektyvy rozvytku: materialy Vseukr. nauk.-prakt. konf. (Vinnytsia, 18 travnia 2023 r.). Vinnytsia : VДPU im. M. Kotsiubynskoho, 2023.
15. Valentyna Bohatyrets, Yaroslav Zoriy *Ante Portas – Security Studies* No 2(7)/2016: Territorial Defence and its role in the contemporary security systems // 2/2016 | ANTE PORTAS Security Studies

Abstract

ZORIY Yaroslav

Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University

BOHATYRETS Viktor

Supporting institution Ostyrytsky Lyceum of Ostyrytsky Village Council

THE SIGNIFICANCE OF PHYSICAL CULTURE AS A COMPONENT OF PREPARING SCHOOLCHILDREN FOR FUTURE MILITARY SERVICE

The article examines key aspects of the necessity and importance of developing physical qualities in pupils of general secondary education institutions in Ukraine (hereinafter referred to as GSEIs) as a component of their potential readiness for future military service and the defence of their state's independence and territorial integrity. The text places particular emphasis on the pivotal role of motivation in encouraging students to participate in various physical activities during physical education classes and in after-school settings. It is posited that the efficacy of this work is contingent upon the establishment of an environment within general secondary education institutions that is conducive to the pursuit of physical

activity by schoolchildren. This environment must be characterised by interest, utility, and accessibility. The realisation of this environment can be facilitated by the collaborative endeavours of district education, youth, and sports departments; the leadership of territorial communities; and the administrations of general education institutions. Additionally, the dedicated and persistent educational activities of physical education teachers in schools, gymnasiums, and lyceums are instrumental in fostering a culture of physical activity among schoolchildren.

The body of the article goes on to discuss the problem of military-patriotic and physical education in schools, a tradition deeply rooted in the historical and pedagogical context of the Ukrainian education system. A thorough analysis of literary sources reveals that over the past several decades, there has been a gradual evolution in the understanding of physical culture as a fundamental component in preparing schoolchildren for future military service, both within the realm of scientific research and state policy. A thorough examination of literary sources reveals that physical culture exerts a significant influence in preparing schoolchildren for military service. The programme has been proven to facilitate the development of fundamental physical qualities, psychological endurance, social cohesion, and leadership traits. However, in order to enhance the efficacy of the process, it is imperative to undertake comprehensive empirical studies that integrate pedagogical, psychological, and physiological measurements. This scientific problem is of relevance and requires further research. In the near future, it may be beneficial to develop an integrated model for motivating senior secondary school students. This model would systematically combine physical culture as a means of developing determination, strength, endurance, discipline, and self-confidence, and military-patriotic education as a source of meaning, values, and a deep understanding of the high value of military service. A promising direction is the improvement of theoretical models for integrating physical, moral-volitional, and civic-patriotic training into a unified system of educational influence, ensuring the development of comprehensive readiness to defend the Motherland. It is also necessary to clarify the conceptual and categorical apparatus of the study, in particular, to define the essence of such phenomena as 'readiness for military service', 'military-applied competence', and 'patriotic orientation of physical education'.

Keywords: readiness training, military service, military-patriotic education, general secondary education institution, physical culture, Ukraine.

Стаття надійшла до редакції / Received 19.10.2025

Прийнята до друку / Accepted 17.12.2025